Skollagen (SFS 2010:800) 1 kap, 5-7 §§ (länk)

Utformningen av utbildningen

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

[...] (5a behandlar politiska partier som bjuds in till skolan)

6 § Utbildningen vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara **icke-konfessionell.**

7 § Undervisningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara **icke-konfessionell**.

Utbildningen i övrigt vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem får ha en **konfessionell** inriktning. Deltagandet i **konfessionella** inslag ska vara frivilligt.

Artikel 10:1 i Europakonventionen

Artikel 10 - Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller övertygelse och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller övertygelse genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

I lagtexten ovan görs en skillnad mellan skolor med offentlig huvudman (vanligen kommunen) och fristående skolor.

I skolor och förskolor med offentlig huvudman ska ***utbildningen*** (dvs **all verksamhet**) vara konfessionslös.

För fristående skolor ska ***undervisningen*** vara konfessionslös. Det som sker **utanför** undervisningen kan dock vara konfessionellt **förutsatt** att deltagandet är frivilligt. Följer religiösa friskolor detta följer de lagen.

Vetenskapliga definitioner av religion

”…två typer av [definitioner] är vanligast. Den ena av dessa bestämmer »religion« som något som hjälper människan att klara av det mänskliga livets problem och göra det meningsfullt.”

Funktionella definitioner

Den andra huvudtypen använder istället »religion« om samspel med väsen som uppfattas som starkare än människan, till exempel gudar, förfäder och andar.”

Substantiella definitioner

Rydving 2011, ”Vad är religion?” i boken *Religion i Sverige,* sid 17

Religionshistorikern Solomon Nigosians definition av religion

Religion är en mänsklig aktivitet som tillfredsställer ens inneboende andliga behov och begär.

Funktionell definition

Min (dvs Pierres) definition:

Religion är för-sant-hållanden och handlingar som på ett eller annat sätt relaterar till övermänskliga tillstånd (t.ex. nirvana, moksha), förmågor (t.ex att kunna hela människor eller förutspå framtiden) och varelser som innehar dessa (som t.ex. den abrahamitiska högguden, Jesus, Buddha men också änglar, demoner, helgon, vampyrer och förfädersandar).

Substantiell definition

Religionshistorikern Stefan Arvidssons definition av religion är en hybriddefinition:

”[R]eligion är en kultur där centrala värderingar och försanthållande uppfattas som goda och sanna därför att de har ett övernaturligt ursprung.”

Arvidsson 2011, *Varför religionsvetenskap?,* sid 13

Detta en är **funktionell** definition eftersom det tydliggör den retoriska funktionen hos religionen, men den har även ett **substantiellt** inslag eftersom den betonar det övernaturliga.

Vad är religion enligt Lgr11/22?

”Med *religioner* avses i kursplanen föreställningar om att det finns övermänskliga väsen och/eller en moralisk ordning i tillvaron som inte är skapad av människor. Begreppet avser också verklighets- och moraluppfattningar samt handlingar som tar sin utgångspunkt i sådana föreställningar. Det kan handla om en verklighetsuppfattning och en moral som innebär att man tror att handlingar i det här livet påverkar vad som händer efter döden.”

Skolverkets definition har ett substantiellt anslag och behandlar såväl vad som finns som de existentiella och politiska *funktioner* som religion kan ha. Även detta är en hybrid-definition.

Religion eller ej, enligt definitionerna?

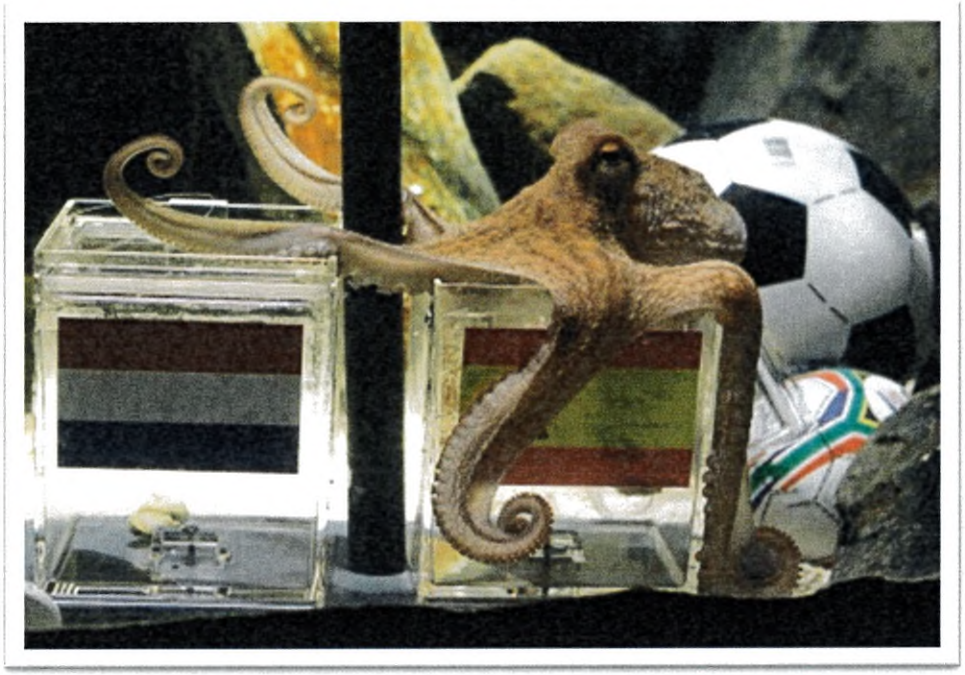

In Squid We Trust: Spain to Win World Cup?

Inte enligt Arvidssons definition och sannolikt inte heller enligt Nigosians definition. Enligt Pierres definition är detta religion eftersom siandet förutsätter en makt med kontroll över världsskeenden/framtiden. Något vet/styr vad som ska hända och delger detta via Paulie, så kallad *divination*.

Tron på Paulie kan sannolikt även klassas som religion enligt kommentarmaterialet.

Skolavslutning med psalmsång i kyrkan: Religion eller ej?

”Med *religioner* avses i kursplanen föreställningar om att det finns övermänskliga väsen och/eller en moralisk ordning i tillvaron som inte är skapad av människor. Begreppet avser också verklighets- och moraluppfattningar samt handlingar som tar sin utgångspunkt i sådana föreställningar.”

Skolverkets definition av religion

”Med *religioner* avses i kursplanen föreställningar om att det finns övermänskliga väsen och/eller en moralisk ordning i tillvaron som inte är skapad av människor. Begreppet avser också verklighets- och moraluppfattningar samt handlingar som tar sin utgångspunkt i sådana föreställningar. Det kan handla om en verklighetsuppfattning och en moral som innebär att man tror att handlingar i det här livet påverkar vad som händer efter döden.”

Skolverket 2021, *Kommentarmaterial till kursplanen i religionskunskap*, sid 5

Religionsvetenskap kan betraktas som…

”…ett paraplybegrepp med underavdelningar såsom teologi (kristendomsforskning), religionshistoria, religionsbeteendevetenskap, islamologi och judaistik.”

[…]

”…det vetenskapliga studiet av religion kännetecknas av en ’metodologisk ateism’.”

Arvidsson & Svensson, *Människor och makter 2.0*, sid 11

Metodologisk ateism, vad är det?

”…det vetenskapliga studiet av religion kännetecknas av en ’metodologisk ateism’.”

[…]

”Detta innebär näppeligen [dvs inte] att de som studerar eller forskar om religion måste vara ateister eller att religionsvetenskapen som sådan har som uppgift att försvara ateismen. Det innebär endast att svar på vetenskapliga frågeställningar söks med det grundläggande antagandet att övernaturliga krafter inte har något förklaringsvärde. Hypoteser om gudomliga ingripanden, profetiska kallelser, uppenbarelser eller Djävulens list är på förhand diskvalificerade.”

Arvidsson & Svensson, *Människor och makter 2.0*, sid 11

Konsekvens av metodologisk ateism

Att någon säger sig ha tagit emot gudomliga uppenbarelser eller har fått sannseende är, *ur religionsvetenskaplig synvikel*, inte lika intressant som innehållet i dessa uppenbarelser: Vederbörande menar att det inte bara är hens åsikter som förs fram utan att dessa överensstämmer med någon gudomlighets vilja, med kosmos ordning eller något liknande.

Ofta utmanar dessa uppenbarelser eller sannseende något etablerat:

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen.
- Berättelserna om Buddha lyfter fram att han genom upplysningen förstod hur världsalltet var ordnat och hur man måste förändra sig själv och samhället för att vara i linje med det. Annars väntar elände och lidande.

Exempel på argumentation som använders sig av gudar eller ”sannseende”

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen

- Berättelserna om Buddha lyfter fram att han genom upplysningen förstod hur världsalltet var ordnat och hur man måste förändra sig själv och samhället för att vara i linje med det

- Berättelserna om Jesus visar att det gamla sättet att leva inte var i samklang med Guds vilja, vilket däremot hans smala väg var. Evangelierna gör också klart vad som väntar dem som inte följer Guds väg

- Åtskilliga muslimer menar att Abraham utgör en förebild. Efter Abraham avvek folk från den rätta vägen. Genom sändebudet Muhammad har Gud återigen gett människorna en chans att vandra den väg som leder till ett gott samhälle och till en plats i paradiset, enligt en vanlig berättelse bland muslimer.

- Nutida häxor hävdar inte sällan att de representerar *den gamla religionen* som indoeuropeiska traditioner och framförallt kristendomen gjorde allt för att utrota. En återgång till den gamla religionen skulle motverka miljöförstöringen och göra samhället mer jämlikt.

Frågor du, enligt religionshistorikern Catharina Raudvere, bör ställa dig när du studerar religiösa utsagor:

- Vem vill skriva [religions-] historia och varför?
- Vem är mottagaren för framställningen?
- Vilka retoriska grepp är använda – och vad säger det om förhållandet mellan sändare och mottagare?

”En akademisk analys inbegriper alltid någon form av källkritik – oavsett vilken typ av dokument som används och oavsett vilka frågor som ställs: antika texter i vetenskapliga editioner, arkivmaterial eller egna intervjuer och observationer.”

Raudvere i *Människor och makter 2.0*, sid 23 & 24

Vad säger kommentarmaterialet till kursplanen i Lgr11?

Kursplanen strävar efter att ge eleverna möjligheter att utveckla kunskap om hur man kritiskt granskar källor och samhällsfrågor med koppling till religioner och andra livsåskådningar. Det handlar om att ämnet religionskunskap ska bidra till att eleverna utvecklar ett vetenskapligt och analytiskt förhållningssätt där källkritik är en viktig del.

Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser.

Skolverket 2011, sid 8

Problematiskt, ur vetenskaplig synvinkel

Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser. (kommentarmaterial till Lgr11)

- Tidsaspekten (tiden mellan händelse och nedtecknandet av samma händelse) försummas vilket är djupt problematiskt.
- Inga eller mycket få oberoende källor bekräftar världsreligionernas urkunder. Det finns t.ex. inga källkritiskt hållbara belägg för att Buddha, Krishna, Rama och Moses, Abraham m.fl. har existerat. Än mindre belägg för att de har levt som det står. Ska eleverna inte göras medvetna om det?
- Följer du Skolverkets råd från 2011 behandlar du källorna så som vissa av de troende gör. Återger du dessa berättelser så bidrar du således till att etablera den historieskrivning som vissa religiösa traditioner föreskriver

Inte mycket bättre i kommentarmaterialet till Lgr22

I kommentarmaterial till kursplanerna i religionskunskap för Lgr22 är det som diskuterades nyss ersatt med följande text:

”De källor som kan utgöra underlag för samtal om användbarhet och tillförlitlighet är **främst sådana som är anpassade för yngre barn**. Det inkluderar källor som eleverna möter i faktaböcker, tidningar och på olika webbplatser.
Den långsiktiga ambitionen med undervisningen i källhantering är att eleverna ska utveckla ett kritiskt tänkande, men i tidigare årskurser måste källkritiken med nödvändighet utgår från enkla frågor: Varifrån kommer informationen? Vem har sagt eller skrivit det? Vilket syfte kan en person ha med sin framställning?”

Skolverket 2021, *Kommentarmaterial till kursplanen i religionskunskap: Grundskolan*, sid 20
(emfas tillagd)

Avslutande ord om undervisning på vetenskaplig grund

- Det enklaste sättet att ge din undervisning vetenskaplig grund är att basera den på religionsvetenskap. Problemet är att religionsvetenskapen inte är något enhetligt.

- Generellt kan dock sägas att *metodologisk* ateism kännetecknar studiet av religion på sekulära universitet och högskolor. Förklaringar som bygger på antagande om gudomligheters ingripande i historien eller nuet är konfessionella och således utanför vetenskaplig grund.

- Källkritik är en nödvändig del av det vetenskapliga studiet av religion och även det religionskunskapliga studiet av detsamma. Anpassa källkritiken efter den årskurs du undervisar i!

- Didaktiska metoder som syftar till att få eleverna att känna sig in i religiösa berättelser (Skogars förslag och Abrahams barn-pedagogiken) ger ingen annan kunskap än den om hur eleverna tolkar berättelserna.

- Använd gärna berättelser från förr och nu som eleverna får lära sig återberätta och källkritiskt reflektera över. Barn som berättar om hur de själva firar högtider fungerar vanligen bra, om inspelningen är vettigt gjord.